

MOVIMENTU UNIVERSITARIO TIMOR-LESTE (MUTL)

Komunikadu imprensa

“La konkorda ho statementu husi Julia Bishop, Ministra Estranjeiru Australia nian ne’ebé deklarata katak “Komisaun Konsiliaun Obrigatoriu laiha juridisaun hodi aplika audensia kona-ba delimitasaun Fronteira Maritima”

Iha 11 de Abril 2016, Timor-Leste hatama keixa kona-ba disputa Fronteira Maritima iha tribunal arbitrazem, liu husi mekanismu Konsiliaun Obrigatoriu. Depois hatama keixa ne’e, Iha 25 de Junho, ONU simu Timor-Leste nian proposta no konsege estabelese komisaun independente ida kompostu husi konsiliador hamutuk nain lima mak independente, atu hodi rona argumentu husi parte Timor-Leste ho Australia nian. Iha loron 29 de Agostu 2016, komisaun independente ne’e hahu sira nian servisu hodi rona argumentu ba dahuluk mak hato’o husi ekipa negociador Timor-Leste nian no mós husi Australia nian, primeiru seksaun audensia ne’e halao iha Haque, Olanda.

Razaun Timor-Leste nian ne’ebé mak hatama keixa liu husi Konsiliaun Obrigatoriu ne’e, tamba ita laiha dalan seluk atu bolu Australia hodi tur hamutuk no deskuti asuntu delimitasaun Fronteira Maritima, evidensia hatudu katak Australia iha 22 de Marsu 2002 dada a’an sai tiha ona husi prosesu obrigatoriu hodi resolve disputa relasiona ho fronteiras maritimas tuir juridisaun internasional UNCLOS nian.

Akordu CMATS asina entre governu Australia no Governu Timor-Leste, Iha 12 Janeiro 2006, ne’ebé hetan konkordansia atu fahe rendementu husi kampo Greater Sunrise nian ba porsentazem 50:50, no la ko’alia kona-ba kestaun delimitasaun Fronteira Maritima ba tinan 50 nian laran. Akordu ne’e rasik mate tiha ona Iha 24 de Febreiro 2013, tamba liu tiha ona tinan 6 nian laran.

Razaun ne’ebé mak halo tratadu CMATS ne’e mate tanba bazeia ba artigu 12.2, a) ne’ebé hateten katak “se wainhira laiha aprovasaun kona ba planu dezenvolvementu Greater Sunrise durante tinan 6 nian laran entaun Akordu CMATS ne’e sei anula rasik nian a’an”.

Timor-Leste nian razaun seluk mak, wainhira iha tempu negosiasaun kona-ba Akordu CMATS ne’e, governu Australia halo espionazem no monta aparelhu iha palacio do governu hodi kapta stratejia no konversasaun segredu estadu Timor nian iha tempu ne’ebá iha tinan 2004 wainhira prosesu negosiasaun kona-ba delimitasaun fronteira maritima lao hela.

Argumentu seluk husi parte Timor-Leste nian mak la konkorda ho Akordu Kontinental-Self ne’ebé asina iha loron 9 de Outubro 1972, iha tempu ne’ebá Governu Australia ho Indonezia konkorda hodi defini fronteira maritima bazeia de’it ba Plataforma Kontenente ne’ebé besik no rabat mai Ila Timor, akordu ne’e la justu, tan ne’e Timor-Leste proposta liña mediana sai hanesan baliza entre Timor-Leste ho Australia.

Timor-Leste mós la konkorda ho proposta Australia nian ne’ebé hateten katak Timor-Leste bele ba kaer ikan to’o iha liña mediana ou median line, maibe Timor-Leste mós hakarak liña mediana ne’ebé mós inklui rai iha tasi okos.

Timor-Leste mós la konkorda ho fronteira lateral, tanba distancia liña perpendicular parte kosta Leste nian rabat liu mai keda illa Jaco, no mós distancia perpendicular kosta weste nian la bazeia ba liña klaran mota-masing nian.

Depois de Timor-Leste hato’o tiha nian argumentu hirak ne’e iha Komisaun Konsiliaun Obrigatoriu nian oin, iha loron ne’ebé mak hanesan Ministra Estranjeiru Australia nian, Julia Bishop halo

deklarasaun ida iha media Australia nian hodi hateten katak; “Komisaun laiha juridisaun hodi aplika audensia kona-ba delimitasaun Fronteira Maritima”.

Deklarasaun Julia Bishop nian iha leten, ami Movimentu Universitario Timor-Leste (MUTL) La konkorda, tamba prosesu Konsiliaun Obrigatoriu ne’e mós hola parte iha Lei UNCLOS 1982, ne’ebé klaru hakerek iha artigu 286 to’o ba artigu 296.

Ohin loron 26 de Setembro 2016, ami rona katak Komisaun Konsiliaun Obrigatoriu iha Olanda ne’ebá, sei hato’o sira nian pozisaun atu responde Julia Bishop nian deklarasaun.

Tamba ne’e mak ami Movimento Universitariu Timor-Leste hakarak husu ba Komisaun refere atu kontinua prosesu Konsiliaun Obrigatoriu ne’e ba oin, hodi nune’e publiku no Komunidade internasional bele hatene governu Australia nian maneiras ladiak hirak ne’ebé durante ne’e, han matak-matak ita nian riku soin iha Tasi Timor no lakohi deside baliza fronteira maritima bazeia ba liña mediana.

Mak ne’e de’it ami nian deklarasaun no ami Movimento Universitario Timor-Leste fiar katak, orsida lokraik oras Timor nian, hanesan mós dadersan iha Olanda ne’ebá, Komisaun Konsiliaun Obrigatoriu sei deklara katak sira sei kontinua ho prosesu audensia ne’e.

Dili, 26 de Setembro 2016.

Porta Voz

(Horacio Da Costa Guterres Cabral)

Ami ne’ebé mak asina deklarasaun:

Faustino Soares husi UNTL, +67077322480, soaresfausth@gmail.com